

Igor Vizjak

Regije sinergij in razvojnih nasprotij

Regionalizacija

Slovenija ima dvanajst statističnih regij. Med temi je po površini največja Jugovzhodna Slovenija, ki povezuje tri geografska območja: Dolenjsko, Belo krajino, in Kočevsko-ribniško, ki je bila del Osrednje Slovenije. Statistične regije so bolj ali manj trdna zavezištva lokalnih skupnosti. Nimajo svojih originalnih pristojnosti, financ in strukture. Tam kjer je bila politična pripravljenost, so oblikovali regijske svete, vendar ti nimajo pomembnejših pristojnosti. Regijski sveti praviloma povečujejo vpliv povezanih lokalnih skupnosti in so uspešni lobisti. Jugovzhodna Slovenija, ki je s poimenovanjem prepoznavnih geografskih območij ostala povsem neprepoznava regija (takšnega mnenja je tudi Društvo Novo mesto) regijskega sveta nima, za razliko od sosednjega Spodnjega Posavja.

Poizkus oblikovanja razvojnih regij ni bil uspešen, kljub temu, da je bil predlog izhod v sili, saj bo regionalizacija Slovenije verjetno še dolgotrajna. Tako še ne bo možno sklepati pogodb med regijami in državo, s katerimi bi se država obvezala, da bo sodelovala pri uresničevanju regionalnih razvojnih programov. Tako bo še vedno

vsakdanje da bodo državni in regionalni razvojni programi delovali sredobežno in da bodo razvojna sredstva države še vedno razdrobljena. Vprašanje je sicer, kako bi s končal poizkus s 14 razvojnimi regijami v Državnem zboru, če bi predlog zakona do tam prispele. Nova oblast želi na regije prenesti tudi poslovne funkcije in finance ter vzpostaviti njihovo organizacijsko strukturo. Glede na to, da je novi minister brez resorja hkrati odgovoren tako za regionalno samoupravo kot regijski razvoj, bo imel več možnosti povezati navidezno konfliktnost lokalnih in regionalnih interesov. Pri tem pa bo zlasti pomembno, ali se bo politika za regije sposobna preobraziti v politiko za izvajanje skupne regijske politike.

Zaradi skladnejšega razvoja in možnosti črpanja evropskih razvojnih sredstev tudi v naslednji finančni perspektivi 2007-2013 je predlaga razdelitev Slovenije na tri kohezijske regije, dve, ki bosta lahko še vedno deležni evropskih razvojnih sredstev in Osrednjo Slovenijo, ki teh ugodnosti zaradi svoje razvitosti ne bo deležna. Ne gre torej za regije, ki so posledice naravnih danosti in zgodovine, temveč za nova območja, ki bodo zaradi še večjih razlik v njih še bolj »nestabilna«. Te regije niso namenjene ustvarjanju pogojev za preprečevanje odseljevanje ljudi iz manj razvitih območij v bolj razvita, iz nizko produktivnih na bolj produktivna delovna mesta in ne bodo prispevale k širitvi gospodarske dejavnosti iz osrednjih, bolj razvitih delov, v manj razvite regije? Njihov cilje je predvsem ustreči kriterijem za črpanje in porabo evropskih razvojnih sredstev.

Slovenija pa naj bi se regionalizirala tudi po svoji meri, s prenosom dela državnih funkcij in financ na regije ter vzpostavitvijo regijskih svetov in struktur, ki bodo odvisne od lokalnih in regionalnih pogojev in razmer. Kot trdi dr. Marjan Ravbar so v majhni in raznoliki državi, kot je Slovenija, možnosti oblikovanja regij še veliko bolj omejene.

Razvoj pa gre že naprej - v smeri transnacionalnih regij. Kapital ne pozna nobenih meja. Razmerja med prostorom, delom in znanjem se v globalnem svetu bliskovito spreminjajo. Razvoj je vedno bolj odvisen od sposobnosti širitve in obvladovanja prostora in povečuje soodvisnost. Zato tudi regije kot ekonomsko, socialno pa tudi geografsko zaključeno območje niso več omejene z

nacionalnimi mejami. Z ob(čez)mejnim sodelovanjem in ukinjanjem državnih mej se razvija transnacionalno regionalno sodelovanje (npr. DS Alpe Jadran).

Navkljub temu pa se pripadnost skupnosti – regiji, ki povezuje politiko, civilno družbo in ekonomijo, povečuje. V smislu policentričnega razvoja je potrebno s sodelovanjem izkoristiti sinergijske učinke. Na integracijske procese je potrebno odgovoriti z »novo prostorsko razvojno perspektivo«, ki bo prispevala k drugačni socialni, ekonomski in prostorski koheziji. Pogoj za to je čimbolj enoten socialni, gospodarski in administrativni prostor, ki se bo razvijal s krepitvijo sodelovanja s partnerskimi regijami. Regionalna politika Evropske unije podpira prav tovrstne integracijske procese oz. krepitev socialne in gospodarske kohezije. Tako potekata dva procesa, ki se dopolnjujeta, hkrati: evropska integracija in nacionalna regionalizacija, ki jo Evropska skupnost tudi finančno podpira (skupni projekti v okviru INTERREG, skupno nastopanje in URBAN, LEADER, ...). Govorimo o EVROREGIJAH s skupnimi razvojnimi cilji, skupnim načrtovanjem, kooperiranju na projektih in usklajeni organizacijskimi strukturami za doseg ciljev. Gre bolj za razvojne in ekonomske kot za administrativne regije in povezovanje na skupnih projektih, saj pomeni širitev Evropske unije proti vzhodu tudi vedno večje razvojne razlike. Širitev pomeni tako možnosti kot tveganja. Pomeni več konkurenčnosti in razvojne možnosti, pa tudi migracije iz slabše v bolje plačane predele, bolj izobraženega aktivnega prebivalstva.

Regionalni razvoj

Po mnenju Igorja Strmšnika regionalni razvoj ni prerazporejanje od razvitih k manj in nerazvitim. Smisel regionalnega razvoja je v partnerstvu med gospodarstvom, politiko in civilno družbo. Dodamo lahko še, med zasebnim in javnim interesom. Smisel regionalizma je v sprožitvi razvojnih potencialov.

Meje, lokalne, regijske, državne, so z vidika razvoja nepotrebne, lahko pa so celo škodljive. Kje naj se torej rešujejo razvojni problemi: na lokalni, regionalni ali nacionalni ravni? Ali ne pomenijo regije umetno delitev nacionalnih ekonomij?

Razvoj regije je odvisen predvsem od konkurenčne sposobnosti območja. Med regijami obstajajo pomembne razlike v gospodarskih, družbenih in življenjskih razmerah. Do teh razlik je prišlo praviloma zaradi neenakih možnosti razvoja, lahko pa tudi iz drugih razlogov. Zaradi geografskih, zgodovinskih, političnih, ... odločitev so bila posamezna območja »odrezana« od razvoja. S temi razlogi se na tem mestu ne bomo ukvarjali. Zanima nas predvsem kaj govori v prid regionalnemu razvoju.

Razvoj se ne pojavlja v vseh regijah z enako intenzivnostjo. Zato so državni ukrepi usmerjeni v razvoj tistih regij, ki v razvoju zaostajajo.

Razvoj ne dosega vseh regij in vseh ljudi sočasno. Enako velja za regionalni razvoj.

Razvoj uspeva v določenih obdobjih v določenih regijah. Tudi regije s hitrim razvojem zaidejo v stagnacijo ali celo nazadujejo. Nekatere regije imajo geografske, gospodarske ali druge prednosti in uživajo njihove koristi. Druge se srečujejo z razvojnimi omejitvami.

Ali se izkušnje nekaterih majhnih novoustanovljenih občin, ki so se razvijale hitreje kot bi se, če bi ostale krajevne skupnosti, lahko prenesejo tudi na regije in državo? In, ali pomeni cepitev nacionalne ekonomije zagotovo tudi razvoj?

Slovenija je država z relativno nizko stopnjo decentralizacije. Prva naslednja organizacijska raven je občina. Ta ima lahko 40.000 in več, pa tudi 600 prebivalcev. Ali se lahko razvojne razlike v tako različnih občinah zmanjšajo? Praviloma ne. Delež lokalnih financ v skupnih javnih financah je relativno skromen. Potreba po decentralizaciji se povečuje. Brez regionalizacije bodo šli večji centri naprej vedno hitreje, ostali pa bodo vedno bolj zaostajali. Smisel cepitve je v regionalni identifikaciji, konkurenčnosti in gospodarskem razvoju.

Temu so še najbližje ustvarjalna in inovativna okolja, ki so sposobna aktivirati razvojne potenciale in so po pravilu povezana z večjimi mestnimi središči in tudi z večjimi gospodarskimi organizacijami. V Sloveniji živi 65% prebivalcev v gosto poseljenih območjih (večjih mestih). Zakaj odstopajo Ljubljana, Koper in Maribor? Ljubljana zato, ker je upravno, gospodarsko in prometno središče in vozlišče, Koper zato, ker se je razvijal v povezavi s Trstom, Maribor pa v povezavi z Gradcem. In kje je Novo mesto? Ima približno tak-

šno možnost kot Nova Gorica, le da v smeri proti Zagrebu. Ali pa bo to lahko tudi ustrezno opravičilo in razlaga za tri kohezijske regije in njihova upravna središča?

Obmejna območja so zanimiv razvojni prostor. Slovenski izvoz v Italijo, Avstrijo in na Hrvaško se povečuje. Obmejne regije so ves čas intenzivno trgovale med seboj in to se pozna. Skupni gospodarski prostor lahko preraste tudi v novo čezmejno regijo. Ali se to navsezadnje ni odražalo tudi v gospodarski in tehnološki razvitosti Slovenije kot eni izmed jugoslovanskih republik?

Gospodarski razvoj bo prekoračil mejna področja. Podjetja v zaledju so bila že sedaj bolj povezana s podjetji v razvitejših centrih, s podiranjem mej pa se bodo znašla v še hujši konkurenci. Mejna območja so migracijska območja. Obmejna območja, ki ne bodo izkoristila prednosti širitve Evropske unije bodo lahko le še »tranzitne regije«, torej regije, prek katerih se bodo pretakali trgovinski, gospodarski in drugi tokovi. Lahko pa se gospodarsko okrepijo, saj imajo privilegiran potencial za čezmejno sodelovanje – tudi kot »mostišča« za sodelovanje v prihodnjih članicah Evropske skupnosti. Pogoji za to je dinamičen razvoj, velik razvojni potencial in primerljive strukture ali pa vsaj njihovo dobro poznavanje.

Regionalne strategije praviloma sledijo razlikam med regijami in »kritični masi«, ki je potrebna za razvoj. Glede na specializacijo v njih imamo obmejne regije, industrijske regije, podeželske regije, turistična območja, centre odličnosti. Zato ista regionalna strategija ni primerna za vse regije.

Regionalna politika

Regionalna politika je najpomembnejša strukturna politika.

Evropska kohezijska politika v veliki meri temelji prav na regionalnem razvoju.

Vzvodi regionalne politike pa niso samo ekonomski, socialni, okoljski temveč tudi politični.

Regionalna politika je v veliki meri distribucija (razvoj manj razvitih območij, trajnostni razvoj). Takšni pa so tudi strukturni skladi ERDF, ESF, EAGGF in Kohezijski sklad.

Regije so smiselne, če same razpolagajo z vzvodi (finančnimi sreds-

tvij) za pridobivanje lastnih prihodkov. Brez gospodarske nimajo niti politične moči.

Ali in koliko pripomore regionalna politika h gospodarskemu razvoju? Povečevanje dobička praviloma vodi k povečevanju razvojnih in regionalnih razlik. Kje je meja, ko lahko gospodarska rast še vzdržuje razvojno in regionalno enakost? To ravnoesje je lažje v družbi znanja, prevlade intelektualnega kapitala, high-tech proizvodnje, inovativnem okolju. V takšnem okolju je razvojni konsenz o regionalni specializaciji razumnejši. Samo prilagodljiva in inovativna gospodarstva pa vodijo k nacionalnim in globalnim ekonomskim in konkurenčnim prednostim.

Katere razvojne strukture so najprimernejše za izvajanje regionalnih politik? Razvojna agencije na nacionalni in regionalni ravni? Kako zagotoviti njihovo konkurenčnost? Morda z javno zasebnim partnerstvom in projektnim financiranjem regionalnih projektov, ustanavljanjem projektnih podjetij, kjer so tveganja bolj porazdeljena, nadzorovana in zavarovana in so zanimivi le komercialno zanimivi projekti, v katerih so informacije v zvezi s poslovnimi tveganji popolnejše ali pa teh ne prevzemajo.

Kako daleč naj se regionalizira državna razvojna politika? Ali naj bo centralizirana ali decentralizirana? Ali naj bo razvojni konsenz o projektih regije sprejet na vrhu ali v regiji in le s sodelovanjem vrha? Sporazum o razvoju regije bi moral biti sprejet v regiji, pri čemer pa morala država skrbeti, da dajejo regijski projekti v okviru države sinergijske učinke in vodijo k uresničevanju njenih strateških razvojnih ciljev.

Finančne spodbude bi morale biti bolj usmerjene v financiranje podjetniških projektov (grozdi, povezovanja, garancijske sheme, v odpiranje novih mest in uvajanje novih programov, spodbujanje inovativnosti, projektni menagement, turizem ...) in ne le v infrastrukturne projekte, zlasti ne tiste, ki nimajo neposrednega razvojnega učinka.

Ali je država res največji pospeševalec regionalnega razvoja? Ali pa ga morda zavira?

Razvojna nasprotja

Vsak, tudi regionalni razvoj, ima prijazne, koristne in manj prijazne, tudi škodljive učinke. Praviloma je (med)regionalna politika pra-

vičnosti v konfliktu z ekonomsko učinkovitostjo projektov ali regije. Vprašanje je, kako doseči še sprejemljivo mejo med pravičnostjo in učinkovitostjo razvojnih sredstev? In, kako zagotoviti učinkovitost razvojnih sredstev, ki so namenjena zmanjševanju razvojnih razlik, kar je cilj vseh regionalnih politik? Ekonomska učinkovitost pomeni maksimiranje profita, gospodarsko rast, razvoj območij, ki to omogočajo, vlaganja v projekte, kjer so izločki vedno večji kot vložki, ki dajejo dolgoročne ekonomske koristi merjene v denarju in ne z zadovoljstvom prebivalstva. Ali vlagati v blaginjo prebivalstva ali v gospodarsko učinkovite programe?

Ta dilema je morda navidezna, vendar obstaja. Velja, da brez učinkovitih gospodarskih programov ni možno niti vlagati niti doseči zadovoljstva prebivalstva. Del (kolikšen?) gospodarske učinkovitosti se vedno investira tudi v razvoj regije. Neposredno, preko skupnih vlaganj v infrastrukturne in druge projekte, del pa posredno, preko lokalnih, regionalnih in nacionalnih programov? Velja pa tudi, da je brez urejene gospodarske in socialne infrastrukture regija za gospodarstvo in vlaganja ekonomsko nezanimiva, razen če nima naravnih danosti, do katerih kapital vedno najde pot. Kljub temu lahko ugotovimo, da brez razvitega gospodarstva ni razvite regije. Brez gospodarsko razvitih centrov ali centra regije, ni zanimive regije. Zastavlja se novo vprašanje – koliko časa prerazporejati kapital in dejavnosti na manj učinkovite lokacije?

Vsaka gospodarska pomoč regijam, bi morala vplivati na povečanje njihove produktivnosti in vzdrževanje zaposlenosti. Zato so indikatorji za merjenje učinkov teh vlaganj in njihovo doseganje nujni tudi za spremljanje vlaganj v regionalni razvoj.

Za regionalni razvoj ni nepomembno ali so lastniki gospodarskih subjektov zunaj (npr. tuje naložbe) ali znotraj regije. S tem je povezano odtekanje dohodkov in kapitala. Za regijski razvoj in uspešnost ni vseeno, ali so v regiji le »proizvodni« obrati in podjetja, vse upravne in finančne funkcije pa se opravljajo izven regije. Za regijo ni vseeno koliko kupne moči se zaradi njene »nerazvitosti« odliva v sosednje regije ali druga velika nakupovalna središča.

Za razvoj regije je izredno pomembna vsaj minimalna »harmonija interesa« med regijo in državo. Navzkrižje teh interesov ovira in one-

mogoča regijski razvoj.

Migracijske tokove iz manj razvitih predelov in regij v bolj razvite je mogoče zmanjšati ali zaustaviti samo z njihovim razvojem. Ti tokovi povečujejo regionalne neenakosti. Če obstajajo dobre komunikacije in so v bližini večji centri, se v takšnih predelih lahko razvijajo vsaj spalna naselja ali vikend cone, če tudi tega ni, so ta območja obsojena na izseljevanje. V regijah s takšnimi nestabilnimi območji se razvojne razlike med posameznimi deli regije samo še povečujejo. Zato je razumljiva zahteva spodbujevalcev regionalnega razvoja po čim večji trajnosti učinkov razvojnih ukrepov.

Za regijo je najbolj »usodna« prostorska možnost razvoja (ali leži na križišču prometnih tokov, ali ima možnosti za gospodarski razvoj, ali je komunikacijsko povezana, skratka, ali ima lokacijsko prednost ali pa je lokacija ovira za razvoj). Razvoj se sicer vedno dotakne vseh območij, tako ali drugače, vendar ni nepomembno katerih se dotakne prej in katerih, ko je že prepozno.

Procesi globalizacije zmanjšujejo in podirajo razdalje, hkrati pa povečujejo etnično, regijsko, krajevno pripadnost. Ne v smislu zapiranja, temveč kot okvir za integriranost prebivalcev v procese, ki bodo povečali uspešnost regije in zadovoljstvo njenih prebivalcev. Govorimo o uspešnih in prepoznavnih evropskih regijah. Zanje je značilno, da imajo uspešno gospodarstvo, inovativne programe in da so same odgovorne za izvajanje teh programov. Zanje ni značilen pogojnik »če bomo dobili pomoč, bomo«.

Razmere v regiji se lahko hitro spreminjajo. Ker razvoj regije vpliva tudi na prebivalstvo, želi to aktivno sodelovati pri njenem razvoju. Onemogočanje tega povečuje odtujenost in zmanjšuje identifikacijo z regijo. To pa vpliva tudi na zadovoljstvo prebivalstva z življenjem v regiji. Če obstajajo ustrezne povezave, se raje (za Slovenijo to še vedno ni pravilo) preselijo v gospodarsko uspešnejša okolja.

Hiter razvoj regije prinaša tudi nezaželjene vplive. Posege v prostor. Možnosti socialnih stresov (zapiranje podjetij, ukinjanje proizvodenj). Praznenje določenih območij. Podrto ekološko ravnovesje. Zato mora biti regionalni razvoj prilagojen tudi značilnostim območja. Tudi v tem primeru se »neprijetnostim« razvoja ni mogoče popolnoma izogniti.

Razvojna nasprotja je potrebno razumeti kot sprožilec novih razvojnih prebliskov. Zato vprašanja:

Ali so regionalne politike boljše od nacionalnih?

Ali je v regijah ekonomska pravičnost večja ali manjša?

Ali so regije le umetna delitev nacionalnih ekonomij?

Ali vedno večja mobilnost prebivalcev pomeni večjo enakost ali neenakost?

Ali prinaša svobodni trg večjo blaginjo ali še večje socialne in ekonomske razlike?

Ali so se ljudje pripravljeni priseliti ali odseliti iz »cvetočih trgovskih centrov«?

Ali naj se gospodarska aktivnost koncentrira ali razporedi po regijah, kljub višjim stroškom?

Ali se prihodki ustvarjeni v regijah tudi v njih porabijo?

Ali je selitev gospodarskih dejavnosti iz razvitih k manj razvitim povezana z visoko ali nizko produktivno tehnologijo?

Ali pomeni gospodarska pomoč regijam tudi povečanje njihove produktivnosti?

Ali je regija dana ali je rezultat skupnih projektov?

Regionalizacija ali globalizacija?

Ne gre odpraviti kratko malo z »da« in »ne«. Dodati je potrebno vsaj še »zakaj«.

V vsaki politiki, tudi regionalni, je prisotno razporejanje (distribucija). Brez te bi se razvojne razlike samo še povečevale.

Regije bodo opravičile obstoj le, če bodo imele vzvode za lastni razvoj. Če imajo poleg teh še konkurenčno lokacijo pa izpolnjujejo že osnovni predpogoj za zgodbo o uspehu. Ker je vedno več posameznikov kot inovatorjev pa se utegne zgoditi, da se ta zgodba tudi hitro konča.

Lahko ugotovimo, da so regije lahko dober instrument za uravnotežen razvoj.

Kaj se dogaja z Jugovzhodno Slovenijo?

Jugovzhodna Slovenija je iz pretežno kmetijskega manj razvitega območja postala gospodarska regija, ki prispeva znaten delež, da se Slovenija uvršča med uspešne države v razvoju. Njen gospodar-

ski razvoj celo prehiteva razvoj nekaterih drugih področij (npr. oskrbo z energijo in infrastrukturo). V MO Novo mesto je realiziranih 2/3 vseh prihodkov regije, dobrih 70% vsega izvoza, v gospodarskih družbah je zaposlenih 50% vseh zaposlenih v regiji, je 30% vseh podjetnikov, kar kaže na to, da se regijsko središče hitro razvija, vendar to ni značilnost le te regije.

Regija ima razvojne možnosti saj leži ob X. koridorju, vzdolž nje se gradi AC, je sorazmerno ekološko čista, ima uspešna velika, izvozno usmerjena podjetja, naravne možnosti za razvoj turizma, po njej poteka zunanja meja Evrope. Njene pomanjkljivosti so deficit visoko kvalificiranih delavcev, razpršena poselitev, ki dviguje stroške komunalnega opremljanja, neenakomerna poselitev (območja depopulacije), pomanjkljiva prometna povezanost, koncentracija gospodarskih aktivnosti, velike notranje razlike Od leta 1995, ko se je končal plaz stečajev velikih podjetij in je bil dobiček manjši od izgub, se je trend neto čistega dobička povečeval vse do leta 2002, ko se je zaradi nerešenih problemov v predelovalni delovno intenzivni industriji ta trend zopet obrnil navzdol. V letu 2002 je regija še dosegala 92% BDP na prebivalca Slovenije in 62% BDP na prebivalca EU-15. V regiji prevladuje predelovalna industrija, v kateri je 67% vseh zaposlenih – v Sloveniji 45% in ustvari 70% prihodkov – v Sloveniji 35%. Položaj v regiji se lahko zato hitro spremeni, kar pomeni, da je zmerna nestabilnosti prisotna v razvoju regije. Medtem, ko je imela Slovenija v letih 2001-2002 povprečno rast bruto dodane vrednosti 3,4%, je ta naraščala v Jugovzhodni Sloveniji s 4,4%. Jugovzhodna Slovenija je med petimi Slovenskimi regijami, v katerih je v zadnjih 10-tih letih prebivalstvo rahlo poraslo. Razlike po regijah v ekonomski moči gospodarstva (bruto domači proizvod na prebivalca) so večje kot razlike v ekonomski moči prebivalstva, merjeno z bruto osnovo za dohodnino. Jugovzhodna Slovenija se v poročilih navaja kot ena izmed treh slovenskih regij, ki izstopajo (pozitivno) po konkurenčnosti, prav tako pa tudi po izvozu. Po oceni razvojnih možnosti slovenskih regij je bila Jugovzhodna Slovenija razvrščena na 5. mesto med 12-timi slovenskimi regijami. Kar 64% prebivalcev Jugovzhodne Slovenije živi na območjih s posebnimi razvojnimi problemi. Ti zavzemajo 83% površine regije. Regija pa v preteklosti ni bila najbolj učinkovita pri črpanju državnih razvojnih sredstev.

Jugovzhodna Slovenija je statistična, administrativna regija, ki jo povezujejo bolj skupni projekti kot regionalna pripadnost (identiteta). Regija nima ene skupne metropole, saj je njen zahodni del (Kočevsko-ribniška) bolj povezan na Ljubljano. Bela krajina in Dolenjska gravitirata na Novo mesto, ki je regijsko središče nacionalnega pomena. Zlasti Dolenjska je dobro povezana s Spodnjim Posavjem, njen del, Trebnje, pa je povezan že s sosednjo Osrednjo Slovenijo. Tako Jugovzhodna Slovenija tudi ni klasična metropolitanska regija. Šestnajst občin, od katerih je ena mestna, štirinajst pa jih ima razvojne težave, povezujejo tako zlasti skupni razvojni problemi, projekti, programski odbor in regionalna razvojna agencija. Počasi se regijsko vzpostavljajo tudi druge skupne institucije (npr. AIPES).

V Jugovzhodni Sloveniji, ki predstavlja 13,2% ozemlja Slovenije, živi 6,9% prebivalcev Slovenije. Za regijo so značilna velika teritorialna, demografska, socialna in ekonomska nasprotja. Njena značilnost je tudi strukturna brezposelnost, sicer pa beleži regija eno najnižjih stopenj brezposelnosti.

Regija je tudi po osamosvojitvi ohranila industrijski značaj in zaozstaja po podjetništvu. Ima pa naravne in ustvarjene danosti tudi za razvoj turizma.

Regija je v letu 2002 izdelala in sprejela Regionalni razvojni program 2002-2006. Z razvojnim programom si je zastavila naslednje cilje:

na področju gospodarskega razvoja:

- hitrejši gospodarski razvoj in zmanjšanje razlik v gospodarski razvitosti za razvitostjo Slovenije,
- pospešen razvoj podjetništva,
- povečanje števila delovnih mest in znižanje brezposelnosti,
- povečanje prihodkov iz turizma in turističnih kapacitet,
- razvoj dopolnilnih dejavnosti na podeželju,

na področju prostora in okolja:

- varovanje okolja,
- komunalno opremljanje zemljišč za stanovanjsko gradnjo in potrebe gospodarstva,
- izboljšanje prometne, telekomunikacijske in energetske infrastrukture in ustrezna navezanost regije na dolenjsko avtocesto,

- ohranjanje kulture krajine in naravnih danosti,
- vzpostavitev omrežja naselij in regijskega središča,
na področju razvoja človeških virov:
- zagotavljanje izobraževalnih programov (poklicnih, srednjih, višjih in visokih šol) za potrebe gospodarstva,
- vseživljenjsko učenje, s poudarkom na izobraževanju srednje generacije in brezposelnih oseb,
- priprava izobraževalnih institucij na nove zahteve trga dela,
- povečanje vlaganj delodajalcev v razvoj človeških virov,
- oblikovanje podpornih institucij za razvoj človeških virov,
na področju razvoja storitev za prebivalstvo:
- razvoj storitev in institucij za izboljšanje zdravstvenega stanja prebivalstva,
- razvoj storitev in naložbe na področju kulture,
- razvoj programov in naložbe na področju športa.

Navedene prioritete so konkretizirane s programi, podprogrami in navedbo posameznih projektov. Programske naloge (potrebe) presegajo leto 2006. Regionalni razvojni program je pomemben zlasti zaradi tega, ker je zbral razvojne potrebe lokalnih skupnosti širšega (regionalnega) pomena, spodbudil pripravo skupnih projektov, sodelovanje med lokalnimi skupnostmi, posebej v okviru posameznih geografskih območij, omogoča pa tudi pripravo in prijavo regijskih razvojnih projektov na aktualne razpise za pridobitev državnih in evropskih razvojnih sredstev.

Priložnosti regije so zaznane zlasti v ugodni geografski legi, možnostih za razvoj podjetništva, čistem okolju in naravnih potencialih za razvoj turizma. Cilj regije je uspešno gospodarstvo, skladen notranji razvoj in vzpostavitev strateških partnerstev z nosilci regionalnega razvoja, kar naj bi prispevalo k »zdravi«, inovativni, konkurenčni in prepoznavni regiji. Glede na cilje, ki so precej splošni, regija ni inovativna, morda pa za to glede na rezultate niti nima potrebe. Regija tudi še ni določila svoje specialnosti, po kateri bo prepoznavna in jo bo razvijala.

Lahko ocenimo, da je imela regija v zadnjem obdobju ugoden trend razvoja in da je sorazmerno uspešno uresničevala razvojne

cilje: za razliko od nekaterih drugih regij je gospodarstvo Jugovzhodne Slovenije kljub »žrtvam« in izgubi velikega števila delovnih mest dobro preživelo tranzicijo. Struktura gospodarstva se spreminja – manj je low-tech in več high-tech proizvodnje. K temu je zagotovo prispevala tako odprtost do tujih investicij, zlasti pa sposobna vodstva velikih gospodarskih družb. Vprašanje pa je, kako se bodo na razvoj regije odrazile ponovno prisotne težave v delovno intenzivnih panogah. Nadaljnje zmanjševanje teh delovnih mest bi lahko dolgoročno poslabšalo sliko zaposlenosti.

Kako uspešna pa je bila regija pri koordinaciji regionalne politike in nacionalnih strategij, pri opuščanju konkurenčne razvojne politike sosednjim regijam in pri iskanju lastne, nekonkurenčne, inovativne strategije in specializacije? Ne zelo. Lahko rečemo, da ni dovolj izkoristila svojih možnosti, zlasti glede na svoj gospodarski položaj. Kljub temu pa je regionalno sodelovanje zaživelo. Glede na kratko dobo oblikovanja in izvajanja skupnih razvojnih programov na območju Jugovzhodne Slovenije, ki je notranje izredno različna, se je regionalni pristop pokazal kot primeren okvir za sodelovanje razdrobljenih lokalnih skupnosti in izvajanje regionalne politike. Za kaj več, bi morala regija imeti bolj dorečen status in pristojnosti.